
JOSEP RIBERA

**TRETS D'ORALITAT
EN NARRACIONS ESCRITES
D'APRENENTS**

1. INTRODUCCIÓ

L'escola i la gramàtica escolar del català sovint s'han centrat en l'ensenyament-aprenentatge de l'escriptura i en la reflexió sobre la llengua culta (escrita) i han deixat de banda la llengua oral, especialment quan es treballa com a Ll. De fet, la majoria dels estudiants, almenys en les zones de predomini lingüístic català, han adquirit les habilitats comunicatives orals per transmissió familiar o, si més no, les han apreses a través de l'entorn en què viuen (els amics, la ciutat). En conseqüència, no és estrany que l'escola es marqui com a prioritat l'alfabetització dels estudiants en l'àmbit de la comunicació escrita, un procés que, malauradament, no s'inicia en l'àmbit familiar amb la freqüència que fóra desitjable.

Oralitat i escriptura constitueixen dos pols comunicatius diferents entre els quals s'obre un ventall de discursos diversos, amb gèneres que palesen els límits difusos entre l'oral i l'escrit (cf. Ríos i Salvador 2008).

Aquest article es proposa analitzar algunes característiques de la cohesió de les produccions escrites d'estudiants de secundària pròpies de l'oralitat, especialment les relacionades amb els mecanismes de referència. Els nostres aprenents solen comunicar-se bàsicament a través del canal oral, amb un registre col·loquial que han heretat o han après fonamentalment de l'àmbit familiar i/o del carrer. En aquest sentit, la cohesió referencial de les seves produccions escrites manifesta sovint trets de la llengua oral col·loquial.

Els textos que integren el nostre corpus d'investigació són ressenyes cinematogràfiques i, en concret, les seqüències narratives on s'explica l'argument de la pel·lícula (cf. Ribera 2008). Es tracta d'un corpus doble, ja que, d'una banda, hem analitzat vint-i-cinc síntesis argumentals de pel·lícules (4.356 paraules) produïdes per estudiants de 4t d'E.S.O de l'I.E.S. d'Almenara durant el curs 2001/2002, procedents de les localitats d'Almenara, Xilxes i la Llosa, situades a la Plana Baixa, una comarca de predomini lingüístic català (cf. Casesnoves 2005). D'altra banda, per tal d'efectuar les anàlisis sobre una base objectiva, hem confeït un corpus paral·lel constituït per les seqüències narratives de ressenyes escrites per periodistes cinematogràfics (corpus d'experts). Hem aproximat l'extensió dels dos corpus a partir d'un nombre de paraules semblant: 4.709 paraules en el cas del corpus d'experts (quaranta textos).

Els textos han estat sotmesos al marcatge de les unitats d'establiment dels referents discursius, així com dels processos fòrics gramaticals (pronominalització, el·lipsi, possessius i dixi textual) i lèxics (repetició i reiteració) de manteniment de la referència, d'acord amb l'adaptació de Cuenca (1998; 2000a) de la proposta de Halliday i Hasan (1976). Els resultats que ens ha proporcionat el marcatge han estat introduïts en bases de dades Access. Finalment, hem efectuat les anàlisis de la cohesió referencial del textos dels experts i els resultats obtinguts ens han servit de punt de comparació per a l'anàlisi de les produccions escrites dels estudiants.

2. CARACTERÍSTIQUES DE L'ORALITAT EN LES PRODUCCIONS ESCRITES DELS APRENENTS

Ríos i Salvador (2008) s'han ocupat de contrastar els trets pragmaticodiscursius i lingüístics que caracteritzen el discurs oral enfront de l'escriptura, considerant la conversa com a gènere prototípic del pol de l'oralitat i el text editat com a paradigmàtic de la comunicació escrita. En la figura 1 mostrem les característiques dels dos pols de l'oposició oral/escrit, segons el treball d'aquests autors:

<i>Conversa</i>	<i>Text editat</i>
Mitjà d'expressió fònic	Mitjà d'expressió gràfic
Diàleg	Monòleg

No planificat	Planificat
Privat	Públic
Ancorament en el context	Tendència a l'autonomia textual
Implicació emocional	Distanciament emocional
Codi restringit	Codi elaborat
Dinamisme sintàctic	Condensació lèxica

Figura 1. Característiques dels dos pols de l'oposició oral/escrit en Ríos i Salvador (2008: 33)

La cohesió referencial de les produccions escrites dels aprenents que integren el nostre corpus presenta diverses característiques lexicogramaticals i discursives que evidencien alguns dels elements que, d'acord amb Ríos i Salvador, són prototípics de la conversa, fonamentalment l'ancoratge contextual, l'ús d'un codi restringit i el dinamisme sintàctic, que es tradueix en una tendència a la simplificació de les estructures. Els principals trets que s'hi observen són els següents:

- a) Abús d'unitats dítiques, sobretot de demostratius.
- b) Ús inadequat dels pronoms tònic de subjecte.
- c) Estructures el·líptiques i/o pronominals de referència indefinida o genèrica.
- d) Substantius de contingut semàntic poc específic.
- e) Predomini de la repetició de noms comuns.
- f) Tendència a l'estil segmentat.

3. LA PROJECCIÓ DE L'ORALITAT EN L'ESCRITURA A TRAVÉS DE LA DIXI

Les freqüències de demostratius, de proformes dítiques i de pronoms personals tònic de subjecte en els textos escrits dels aprenents són simptomàtiques d'un cert ancoratge contextual. En els cas de les unitats dítiques, hi ha casos que difícilment poden ser tractats com a dítics textuals i que hem qualificat de *pseudotextuals*. Pel que fa a l'abús dels pronoms tònic de subjecte, sembla que, tot i que tenen antecedents textuals, el fet que sovint no s'usen en contextos discursius contrastius o emfàtics ens fa pensar en un ús dític situacional mitjançant el qual els estudiants assenyalen

el personatge principal de la pel·lícula (*ell*), fent-lo contrastar amb si mateixos (*jo*) i amb el receptor (*tu*).

3.1 LA DIXI TEXTUAL I LA DIXI PSEUDOTEXTUAL

Els demostratius són unitats que en la comunicació oral permeten ancorar els referents en el context marcant distància respecte de l'espai i el temps d'enunciació. En el discurs escrit és també freqüent recórrer a unitats demostratives per reprendre la referència a entitats que han estat prèviament mencionades. Es tracta d'un procediment conegut com a *dixi textual*, de què ens hem ocupat extensament en treballs anteriors (cf. Ribera 2007; Cuenca i Ribera, 2009; Cuenca, en premsa).

Des de la perspectiva cognitiva, la dixi textual pot ser considerat un mecanisme referencial metafòric, ja que implica la projecció de l'espai físic de l'enunciació (domini origen) en l'enunciat, és a dir, en el domini textual més abstracte (domini meta). Així, a partir de la metàfora de nivell superior UNA ESTRUCTURA ABSTRACTA ÉS UNA ESTRUCTURA FÍSICA podem concretar les metàfores metatextuals EL TEXT ÉS UN ESPAI, EL PROGRÉS TEXTUAL ÉS TRANSCURS TEMPORAL i LES EMOCIONS TENEN LÍMITS ESPACIALS, a través de les quals els demostratius passen d'assenyalar la distància espacial física que hi ha entre l'emissor i el referent (dixi situacional) a marcar la distància textual o temporal a la menció del referent, o la distància emotiva amb què l'emissor percep o vol presentar l'entitat assenyalada.¹ Ho mostrem amb exemples:²

- (1) a. Txaiovski es recupera en una casa de camp de madame Von Merk, amb qui manté una relació, d'amistat que està apunt de convertir-se en obertament amorosa. Però la sobtada aparició del comte Txilovski trenca bruscament aquesta relació, i llança Txaiovski un altre cop al buit (E26, 12)

1. Tanmateix, convé no confondre la dixi textual amb l'anàfora. Com en l'anàfora, el díctic textual té un antecedent, dins del text, però manté el valor díctic espacial, tot i que metaforitzat. Vegeu en aquest sentit Conte (1999: 19), Cuenca (2008: 34-37; 89-92) i Cuenca (en premsa).

2. La referència dels exemples correspon a la de Ribera (2008): la lletra *E* o *I* assenyalen que l'exemple procedeix del corpus d'experts (*E*) o del d'aprenents (*I*) i els dos dígits subsegüents identifiquen el text; els números que hi ha després de la coma indiquen la línia de text on apareix el marcant de referència que s'analiza o, en el cas de fragments en què es destaquen diverses unitats que participen de la cohesió referencial, la línia inicial i final del fragment.

- b. [...] l'«home_i elefant», un desgraciat a qui una malaltia havia hipertrofiat i deformat horriblement la cara. Treves s'adona que aquell ser_p, que en realitat es diu John Merrick, no és cap idiota com la gent creu (E18, 05)

Els dos exemples de (1), pertanyents al nostre corpus d'experts, permeten observar el funcionament de la dixi textual. En (1a) el sintagma *aquesta relació* marca la recència de la primera menció textual del referent (*una relació d'amistat que està apunt de convertir-se en obertament amorosa*). En (1b) el sintagma demostratiu *aquell ser* reprèn l'antecedent (*l'«home elefant», un desgraciat a qui una malaltia havia hipertrofiat i deformat horriblement la cara*) assenyalant la distància emotiva amb què és percebut per l'emissor i, a la vegada, reclassificant-lo cognitivament a través de l'hiperònim *ser*. En tots dos casos, els demostratius *aquesta* (1a) i *aquell* (1b) no assenyalen distància a l'emissor respecte de la situació comunicativa, sinó que es relacionen fòricament amb els antecedents textuais i marquen una relació espacial que no és física, sinó metafòrica: distància espacial en el cas de (1a) i emotiva en (1b). Vegem ara un exemple del corpus d'aprenents.

- (2) [*James, el xaval menut*]_p, queda sol en la ciutat. *Aquest jove_i anglès* viurà moltes aventures fins a encontre-se'n [sic] amb un home anglès que va amb una furgona (I09, 06)

En (2) el demostratiu *aquest* reprèn la referència al personatge introduït en l'oració prèvia, marcant la proximitat textual de l'antecedent, no la proximitat física de *James* a l'emissor. A més, el díctic textual té la funció discursiva de focalitzar l'atenció del receptor en el referent que assenjala. En altres paraules, el personatge esdevé una entitat discursiva altament focal, un *high focus*, en paraules d'Strauss (2002), que, per tant, constituirà l'element central de tota la informació discursiva subsegüent.³

La comparació quantitativa de la presència d'unitats díctiques en els textos dels aprenents (74 casos) i en els dels experts (18 exemples) palesa diferències substancials.

3. Strauss (2002) explica que en l'oposició gradual *this vs. that vs. it* de l'anglès, el demostratiu de primer grau implica un coneixement nou o no compartit pels interlocutors, a la vegada que és una indicació de l'emissor perquè el receptor pari un alt grau d'atenció al referent que s'assenjala. En canvi, el demostratiu de segon grau implica un focus d'atenció mitjà (*medium focus*), mentre que el pronom *it*, en tant que es refereix a una entitat que ja ha estat prèviament focalitzada és una indicació de la continuïtat del focus. En altres paraules, els demostratius efectuen prototípicament un canvi en el focus d'atenció informativa, que és molt més marcat en el cas de primer grau.

OPERACIONS REFERENCIALS	TIPUS UNITAT	APRENENTS				EXPERTS			
		problemes		total casos		problemes		total casos	
		N	%	N	%	N	%	N	%
establiment	dem + N	1	3,4	1	1,3	1	100	2	11,1
manteniment	prof. neutres	0	0,0	5	6,8	0	0,0	1	5,6
	prof. locatives	6	20,7	25	33,8	0	0,0	4	22,2
	dem + Ø	5	17,3	7	9,5	0	0,0	1	5,6
	dem + N	17	58,6	36	48,6	0	0,0	10	55,5
	total mant.	28	96,6	73	98,7	0	0,0	16	88,9
TOTAL DÍCTICS		29	100	74	100	1	100	18	100

Taula 1. La dixi en les produccions escrites dels aprenents i dels experts

En la taula 1 mostrem les dades que presenta la dixi en uns i altres en relació amb les operacions d'establiment i de manteniment de la referència i el nombre de casos problemàtics. Les dades de la taula 1 ens permeten observar que la contribució de la dixi a la cohesió referencial dels textos dels aprenents (74 casos de 1132 unitats; 6,5%) és significativament superior al percentatge que assoleixen en els experts (18 exemples de 1001; 1,8%). A més, cal remarcar que els usos díctics del experts gairebé no són problemàtics. De 18 casos, els 16 exemples de manteniment de la referència són casos clars de dixi textual, com en (3), en què el sintagma *aquesta manera* encapsula el contingut informatiu de tota l'oració prèvia, recategoritzant-lo com a nom i reïfificant-lo (cf. Schmid 2000).⁴

- (3) [*Jake el persegueix, però quan l'indi entra, dins d'un túnel, Jake, que pateix claustrofòbia, no pot continuar i el lladre se li escapa*]. Glòria, la veïna, coneix d'*aquesta manera*, Jake (E02, 10)

4. Sobre el funcionament dels demostratius en el marcant complex <<DIXI TEXTUAL + NOM GENERAL>> vegeu Ribera (2007).

Els dos casos en què els demostratius intervenen en operacions d'establiment de la referència són propers a la dixi *am Phantasma* (4a) i a l'anàfora associativa (4b), respectivament.

- (4) a. [*La va a buscar al camp i li fa l'amor com si fos un amant*]_i. *Aquella mateixa nit*_{j(<i)}, s'assabenta que Giuliana està embarassada (E35, 11)
b. Thad decideix avançar-se al xantatgista i ho fa públic amb una cerimònia en un *cementiri*_i, on enterra el seu pseudònim. Però pocs dies després apareix un sot misteriós en *aquella tomba*_{j(<i)} (E14, 11)

En (4a) el referent *nit* no ha estat introduït prèviament, sinó que és implícit en l'oració prèvia i induït pel marc narratiu. Així doncs, com en la dixi *am Phantasma*, el demostratiu *aquella* no té un antecedent explícit, sinó que estableix el referent a la vegada que l'emissor n'assenyala la llunyania temporal i indica al receptor un coneixement compartit (*els amants solen fer l'amor per la nit*, almenys en el prototipus romàntic heretat de l'amor cortès). En (4b) la presència del demostratiu *aquella* indueix el receptor a establir la coreferència amb una unitat textual prèvia. Ara bé, aquesta relació referencial no és possible, perquè l'inductor de l'antecedent és el sintagma *un cementiri* i el predicat *enterra el seu pseudònim*, que permeten inferir el referent *tomba* mitjançant un procés fòric associatiu. D'altra banda, el díctic textual introdueix la perspectiva subjectiva de l'emissor, que presenta el referent com a distant o emotivament negatiu, en consonància amb el punt de vista de *Thad*, el personatge protagonista de la pel·lícula (cf. Petch-Tyson 2000).⁵

En clar contrast amb els experts, en el cas dels aprenents el nombre d'unitats díctiques és molt més elevat (74 casos) i sovint problemàtic (29 exemples; 39,2% dels díctics). La diferència quantitativa respecte als experts s'observa sobretot en relació amb les proformes locatives (25 exemples enfront dels 4 dels experts) i els marcants lèxics amb especificador demostratiu (36 casos enfront dels 10 dels experts).

- (5) a. Jim puja a un camió i se l'emporten a *un [camp de refugiats]*_i, on passarà casi tota la Guerra Mundial. *Allí*_i Jim es fa amic d'un home i li fa molts favors (I16, 09)

5. En relació amb exemples com (4b), Apothélos i Reichler-Béguélin (1999) defensen que l'ús dels demostratius en l'anàfora associativa, lluny de ser un procediment anòmal, és un mecanisme bastant comú que palesa les estratègies sovint divergents de l'emissor, que cerca la màxima llibertat referencial, i del receptor, que mira d'identificar els referents textuais establint relacions de coreferència amb entitats textuais prèvies.

- b. Una família anglesa està en el Japó durant part de *la* [Segona Guerra Mundial]_i. A causa de *aquesta guerra*_i i uns successos que passen [...] (I09, 14)

En els dos exemples de (5) podem observar el funcionament habitual de la dixi textual, que acabem d'explicar. En (5a) la proforma locativa *allí* reprèn l'antecedent *un camp de refugiats*, a la vegada que l'emissor estableix la llunyania amb què percep el referent respecte del propi espai d'enunciació. En (5b) el demostratiu i la repetició del substantiu *guerra* efectuen el mateix procés, però ara el díctic marca la proximitat textual de la menció prèvia del referent.

La major freqüència de proformes locatives en les produccions dels aprenents s'explica sobretot per una certa tendència dels estudiants a donar als referents locatius una rellevància discursiva que no solen tenir en els textos dels experts, com s'observa en (6).

- (6) [...] Se'n va a *un* [camp de refugiats]_i, amb altres persones, però resulta que *allí*_i s'ho passen molt malament, perquè tenen molt poc per a menjar i per beure. Finalment, Jim, que és el protagonista, i tots els altres membres ixen d'*allí*_i per a traslladar-se a un altre lloc_{j(c)}, perquè els japonesos estan perdent la guerra i els americans havien bombardejat aquell lloc_i (I13, 09-12)

En (6) la primera ocurrència de la proforma *allí*, que apareix tematitzada, situa el referent locatiu en el focus d'atenció. La segona ocurrència manté *el camp de refugiats* com a tòpic del discurs, a la vegada que estableix el contrast amb el *lloc on s'han de traslladar* els personatges quan *ixen del camp*. Observem que la referència locativa constant es fa estranya, bàsicament perquè resta importància discursiva i cognitiva als personatges, que haurien de ser l'assumpte més important. L'ús subsegüent del sintagma *aquell lloc*, amb la repetició formal que comporta, contribueix a fer encara més poc natural la narració. De fet, la referència de l'últim sintagma demostratiu resulta ambigua en el nivell microestructural de la cohesió, a causa de la repetició lèxica, i només es pot resoldre en el nivell macroestructural de la coherència.

L'exemple que acabem d'analitzar mostra que encara que els díctics tenen un antecedent textual, respecte al qual l'emissor mostra distància, aquesta distància no és ben bé metafòrica, com correspon a la dixi textual «autèntica»: la insistència de l'emissor a assenyalar el referent locatiu en què se situa la narració mitjançant marques díctiques fa que l'espai d'enunciació mateix emergeixi, per contrast, com a central. En

altres paraules, la translació del centre díctic de la realitat a la ficció, de l'enunciació a l'enunciat, essencial en el discurs narratiu, no s'acaba de produir per la persistència de l'emissor a subratllar-se, mitjançant l'ús abusiu de díctics, com a origen i centre del discurs.⁶ En realitat, hi ha una projecció dels mecanismes de referència de l'oral en l'escrit. Aquesta situació és més clara en els casos de recurrència en un mateix text de l'especificador demostratiu.

- (7) [...] *la pel·lícula, l'Imperi del Sol* comença amb la història d'una família rica [...] *el pobre Jim*, que era el fill i el protagonista d'*aquesta pel·lícula*, va perdre els seus pares entre el mogolló de gent. Després d'açò, *aquest pobre xiquet*, va patir molt [...] Més tard varen vindre els americans, que ajudaren als xinesos. *Aquest xiquet* [Al xiquet] li varen nombrar fer alguna prova per ajudar als hòmens (I12, 06-15)

En (7) observem que, malgrat la presència d'antecedents textuais amb els quals es relacionen per la referència, els demostratius dels sintagmes *aquesta pel·lícula*, d'una banda, i *aquest pobre xiquet* i *aquest xiquet*, d'altra, són usats per l'estudiant per assenyalar al receptor real, és a dir, al professor, *la pel·lícula* que tot just acaben de veure junts i *el nen* que ha estat apareixent durant dues hores a la pantalla que tenien davant dels ulls, respectivament. La idea que s'està fent un ús més aviat situacional, no ben bé metafòric, de les unitats díctiques és clara en els casos en què el sintagma demostratiu és problemàtic, com el darrer de (7): el fet que el referent tingui l'estatus cognitiu de «identificable com a únic», en el sentit de la jerarquia de topicalitat de Gundel *et alii*. (1993), i ja hagi estat marcat com a altament focal pel sintagma demostratiu previ mostra que s'hauria d'haver optat per l'article definit, com hem assenyalat entre claudàtors. En aquest sentit, la redundància de la metàfora metatextual provoca una certa manca d'adequació d'un discurs diferit, l'escrit, que estructura algunes relacions referencials directament a partir del centre díctic situacional, com en la comunicació oral.

Els exemples d'inicis metadiscursius en què l'únic antecedent textual possible del demostratiu és el títol de la pel·lícula constitueixen probablement l'evidència més clara d'aquests usos *pseudotextuals*. Ho mostrem en (8).

6. Per a una revisió de la teoria de la translació del centre díctic (*deictic shift theory*) en el discurs narratiu, vegeu Segal (1995) i Galbraith (1995).

- (8) [L'IMPERI DEL SOL]_i
Aquesta pel·lícula_i tracta sobre un xiquet que vivia a Xangai amb la seua família (I13, 03)

L'exemple (8) mostra que, en l'ús del díctic espacial que fan els estudiants, no és clar que hi hagi referència al títol de la pel·lícula, mentre que sí que és més probable que s'assenyali, situacionalment, la pel·lícula que s'ha estat projectant. De fet, els estudiants van posar el títol abans de començar la síntesi perquè se'ls va demanar i alguns fins i tot se'n van oblidar. Així doncs, no estem al davant de dítctics textuais pròpiament dits, sinó de dítctics situacionals traslladats de manera inadequada al text escrit, a partir, és clar, del model d'ús de la llengua oral.

A més d'aquests usos *pseudotextuals*, el nostre corpus d'aprenents presenta alguns casos que palesen els límits difusos entre la dixi situacional i la dixi textual, analitzats per Cuenca (en premsa) a partir dels textos narratius del *Corpus Audiovisual Plurilingüe*, i que evidencien la presència de l'oralitat en les produccions escrites dels nostres aprenents: usos situacionals amb aposició, dixi presentacional i usos indefinits i expletius.

a) Els usos situacionals amb aposició tendeixen a buidar de significat i funció el díctic.

- (9) La pel·lícula parla sobre la Segona Guerra Mundial, que transcorreix a *Xangai, la capital de Japó*. *Allí al Japó* vivia una família americana (I15, 05)

En (9) s'observa que la proforma *allí* té un ús més aviat situacional, a través del qual l'emissor marca la llunyania espacial del *Japó* respecte del lloc d'enunciació, però és sobrer, atès que el referent ha quedat plenament identificat mitjançant la repetició. L'estructura en conjunt resulta malformada: la breu distància textual que hi ha entre les dues repeticions del nom propi desaconsella la segona ocurrència de *Japó* i, doncs, un ús no apositiu, és a dir, textual, de la proforma. Vegem un altre exemple.

- (10) [...] [*el fill menut, Jim*]_i, es veu obligat a buscar-se la vida i valdre's per ell mateix. **[Aquest Ø, el protagonista]*_p, li passen una sèrie de coses en les quals pateix un canvi intern en el seu caràcter (I21, 09)

L'exemple (10) no és un cas tan clar d'ús apositiu com (9). La referència demostrativa i l'aposició identificadora subsegüent produeixen un cert sobremarcatge

referencial que genera l'emergència de l'ús situacional del demostratiu. Tanmateix, l'estructura tematitzada indueix també a pensar que la intenció de l'emissor amb l'ús del demostratiu *aquest* és marcar el referent com a altament focal. En qualsevol cas, l'exemple posa de manifest que les produccions textuais reals sempre poden afegir un punt més de dificultat a les classificacions teòriques: entre els usos situacionals, els apositius i els textuais, l'exemple (10) se situa en els límits difusos entre aquests dos darrers tipus.

b) La dixi presentacional, un procediment molt habitual en les narracions orals angleses, consisteix a establir un referent nou fent ús del demostratiu de primer grau (cf. Cornish 1999: 26-27). El demostratiu actua com si es tractés de l'article indefinit i introdueix una entitat nova que s'activa a través del marc narratiu.

- (11) El xiquet va tornar a casa i, de sobte, *quasi el xafa un cotxe. Este mateix home* el va arreplegar (I08, 06-07)

En (11) podem observar un exemple problemàtic proper a la dixi presentacional. El sintagma *este mateix home* introdueix un referent nou, tot i que es pot establir una certa associació entre el fet que, al xiquet, *quasi el xafa un cotxe i l'home*, és a dir, el conductor del cotxe. Tanmateix, la «*maggiore forza deittica e di marcatezza*» del primer grau, en paraules de Conte (1999: 100), permet d'establir un referent nou que s'activa en el marc narratiu.

c) Els usos indefinits i expletius impliquen, òbviament, indefinició de la referència. Com explica Cuenca (en premsa), «l'ús indefinit pot esdevenir expletiu si el díctic és completament prescindible sintàcticament i buit de significat».

- (12) a. [...] que van tindre que fugir per la guerra per situar-los *als [camps de refugiats]*_i. Al cap dels dies d'estar *allí*_{ij?} les tropes americanes bombardejaren *el camp*_{j(<i)} per vengar-se dels xinesos (I24, 12)
- b. El xiquet es refugia en un campament [...] ajuda al metge a curar els malalts. A ell li agraden [...] Al final va ϕ _(=genèric) *on estan tots els xiquets sense pares* i *allí*_(=indef.) es troba amb els seus (I14, 15)
- c. Després els japonesos *se enduen a Jim i els altres esclaus. Allí*_p, Jim troba al seu amic (I18, 12)

Els tres exemples de (12) mostren usos indefinits de la proforma *allí*. En (12a) la indefinició és una conseqüència del contrast referencial que s'estableix entre la primera ocurrència del referent *els camps de refugiats*, que és genèrica, i la segona, que és específica, però ha estat establerta de manera problemàtica: el sintagma *el camp* és la primera menció del referent, si no és que considerem la proforma *allí* com un cas difús, també problemàtic, entre la dixi textual catafòrica i la presentacional. En (12b) el referent locatiu s'estableix mitjançant una clàusula de relatiu genèrica, que, doncs, contribueix ben poc a delimitar semànticament el referent i provoca la indefinició o la subespecificació del díctic *allí*. En (12c) el referent locatiu de la proforma és totalment indefinit, perquè només resta implícit en l'estructura temàtica del verb *endur-se*.

- (13) Quan estan al camp de concentració, el xic comença a ser més adult i independent, i sofreix un canvi psicològic molt important, on passa de no tenir ni idea de buscar-se la vida a ser un expert en *això* de [*viure amb poc*] (117, 09)

En el cas de (13) hi ha un ús expletiu de la proforma neutra *això*: és clar que l'emissor n'ha fet ús per donar continuïtat al discurs quan no sap com denominar un concepte.

En síntesi, hem vist que els experts recorren poc a unitats díctiques i que aquestes funcionen bàsicament com a díctics textuals, com és prototípic del discurs escrit. En els aprenents, en canvi, són quantitativament molt més abundants i observem que, al costat de la dixi textual, hi ha alguns casos problemàtics d'ús *pseudotextual* d'unitats díctiques que provoquen l'emergència de l'espai situacional de l'emissor com a resultat de la redundància de la metàfora metatextual. A més, s'observen també alguns exemples d'usos amb aposició, indefinits i expletius, que, d'acord amb Cuenca (en premsa), «són molt característics de la gramàtica de l'oral i se solen evitar en l'escrit, ja que es relacionen amb la manca de planificació i revisió textuals».

3.2 ÚS DÍCTIC DELS PRONOMS PERSONALS TÒNICS DE SUBJECTE

Els pronoms personals tònic de subjecte en llengües de subjecte nul com el català impliquen uns usos marcats, contrastius i/o emfàtics, atès que en circumstàncies

discursives no marcades els morfemes verbals de concordança permeten la recuperació dels referents textuais. Observem-ho amb un exemple del nostre corpus d'experts.

- (14) *Francine_i* aconseguirà l'èxit com a cantant i artista de cine, i *Jimmy_j* no ho podrà pair, perquè no li arriba el reconeixement que \emptyset_j considera que \emptyset_j es mereix com a intèrpret de jazz. La parella tindrà un fill, però les frustracions de *Jimmy_j* continuaran. *Ella_i* [$^*\emptyset_j$] és la vocalista de la banda en què *Jimmy_j* toca i és la gran protagonista de l'èxit (E37, 11)

En la primera oració de (14) la represa de la referència a *Jimmy* s'efectua de manera natural mitjançant l'elisió del subjecte, ja que és el referent més accessible (cf. Ariel 1990), hi ha continuïtat del tòpic (cf. Givón 1983) i, doncs, no necessita ser marcat pronominalment. Amb tot, la informació que introdueix la segona oració indueix la necessitat subsegüent d'establir un contrast entre els dos personatges, *Jimmy* i *Francine*, una funció discursiva que efectua de manera clara el pronom *ella* de la tercera oració. Així, cal destacar que la represa del personatge femení mitjançant l'el·lipsi fóra del tot agramatical, encara que els morfemes de gènere de l'atribut *la vocalista* en permeten la identificació: el pronom tònic *ella* és necessari per a establir el contrast discursiu entre els dos referents.

La comparació quantitativa dels tipus d'unitats gramaticals que efectuen la represa d'entitats referencials prèvies en la posició del subjecte oracional en els textos del nostre corpus indica que, tot i que l'elisió és l'opció majoritària tant en el cas dels aprenents com en el dels experts, la freqüència de pronoms tòpics en les produccions escrites dels estudiants és clarament més elevada.

MARCANT	APRENENTS		EXPERTS	
	N	%	N	%
pronom personal tònic	28	16,1	13	8,8
el·lipsi	143	82,2	135	91,2
díctic textual	2	1,1	0	0,0
altres	1	0,6	0	0,0
TOTAL	174	100	148	100

Taula 2. Marcants gramaticals amb funció de subjecte

La taula 2 mostra que els pronoms personals tònicos representen el 16,1% dels marcats gramaticals amb funció de subjecte en els textos dels aprenents, mentre que en els experts només assoleixen un 8,8%. Encara que en tots dos casos l'el·lipsi és l'opció majoritària, com correspon a una llengua de subjecte nul, la major freqüència dels pronoms personals tònicos amb funció de subjecte en les produccions escrites dels aprenents en comparació amb les dels experts ens fa preveure anomalies en la cohesió referencial.

Com ja hem indicat adés, l'ús dels pronoms tònicos de subjecte és sempre una opció marcada. D'acord amb Rigau (1989: 199), els condicionaments discursius que determinen l'aparició obligatòria del pronom tònic en català són els següents:

- a) quan la interpretació d'una forma buida seria ambigua discursivament;
- b) quan el subjecte s'usa per a recuperar un dels tòpics discursius;
- c) quan la posició ocupada pel pronom rep una interpretació emfàtica (buidament, focalització, construccions escindides).

Tenint en compte els condicionaments de Rigau (1989), trobem que quinze dels vint-i-vuit pronoms personals de subjecte dels textos dels aprenents són problemàtics. Vegem alguns exemples de l'ús d'aquests pronoms en els textos dels estudiants.

- (15) a. Tots els nens són portats a la fi de la guerra a un lloc perquè es troben amb els seus pares, però Jim_i no reacciona ja que no reconeixia sa_i mare_j, encara que ella_j [*Ø_i] sí que ho fa (I23, 15)
- b. És una pel·lícula en què Jim_j, que és el protagonista, és un xiquet únic de les famílies més riques. Ell_j està obsessionat amb els avions i en eixa mateixa part d'Europa hi ha una guerra on hi ha molts avions. Ell_i es perd de la mà de sa mare per agafar un avió de terra. S'enfronta ell_i [Ø_i] a soles, sense pare ni mare, a la guerra (I19, 03-08)

En (15a) s'observa que el context discursiu no sols és contrastiu, sinó també emfàtic, com apareix marcat per l'estructura *sí que ho fa*: en aquesta situació, l'el·lipsi resultaria agramatical, ja que el referent *sa mare* rep una lectura de focus contrastiu. En (15b) hi ha tres ocurrences del pronom personal tònic, però només la tercera està justificada, com en (15a). Ara, però, el context emfàtic, activat per la unitat *a soles*, no

és tan clar i l'elisió sí que és possible.⁷ Pel que fa a les altres dues, són com a mínim discutibles: el pronom personal no apareix en un context emfàtic, no serveix per a recuperar un tòpic discursiu ni hi ha competència entre referents que farien ambigua l'elisió. Tanmateix, en aquests dos casos, l'el·lipsi és una opció encara pitjor, perquè els dos subjectes es troben a l'inici de seqüències estructurals noves i, doncs, cal una forma fonològicament plena que realitzi la funció demarcativa. En aquest sentit, és oportú destacar que Rigau (1989) només considera dues opcions, elisió o pronominalització, sense tenir en compte la possibilitat de represa lèxica d'un tòpic. Així, en la versió que donem en (16) es pot observar que l'elisió produeix un resultat discursiu inacceptable, mentre que la cohesió lèxica es revela com la millor opció per efectuar la funció demarcativa (cf. Fox 1987).

- (16) És una pel·lícula en què *Jim*_i, que és el protagonista, és un xiquet únic de les famílies més riques. * \emptyset _i/*El nen*_i està obsessionat amb els avions i en eixa mateixa part d'Europa hi ha una guerra on hi ha molts avions. * \emptyset _i/*Jim*_i es perd de la mà de sa mare per agafar un avió de terra (I19, 03-06)

En altres casos el pronom tònic és clarament innecessari, com en (17).

- (17) a. *James*_i es va anar amb una dona que al dia següent va morir i *ell*_i va tindre que tornar al camp (I01, 09)
b. *El xiquet*_i es refugia en un campament en el qual ajuda al *metge*_j a curar els malalts. A ell_{i/j?} [*Jim*_i] li agraden molt els avions i, quan els bombardegen, *ell*_{i/j?} [\emptyset _i] es posa a botar i a disfrutar (I15, 07-10)

La identitat del subjecte de les dues clàusules coordinades de (17a) fa que el pronom personal de la segona clàusula sigui una opció poc natural en el discurs escrit. Pel que fa a (17b), s'observa, d'una banda, que el primer pronom tònic és ambigu, perquè pot seleccionar tant l'antecedent *el xiquet* com *el metge*: es tracta d'un cas de pronominalització per cohesió lèxica; d'altra banda, l'opció més natural per al subjecte de l'última clàusula, realitzat per un pronom tònic que arrossega l'ambigüitat de

7. Quant als contextos emfàtics, que són l'objecte d'estudi específic de Rigau (1989), aquesta autora, a partir de Kuno (1970), estableix la distinció entre *focus contrastiu* o *èmfasi fort* i *llistat exhaustiu* o *èmfasi feble*. En el primer cas, el pronom contrasta necessàriament amb un altre sintagma nominal i l'el·lipsi no és una alternativa discursiva, mentre que en el segon l'el·lipsi és una alternativa no emfàtica al pronom.

l'anterior, hagués estat l'el·lipsi. Es tracta, doncs, d'un exemple de pronominalització per el·lipsi.

A més, altres cops la cohesió lèxica és una alternativa millor que el pronom tònic per a reintroduir un tòpic discursiu o evitar la competència en accessibilitat entre antecedents potencials de l'elisió.

- (18) Al xiquet_i l'arreglegaren *uns americans*_j, però, quan Jim_i els_j conduïa a la seua antiga casa per agafar menjar, els_{i+j} detingueren els japonesos i els_{i+j} portaren a un camp de refugiats. Allí *Jim*_i evoluciona canviant radicalment el seu caràcter. *Ells*_{i+j} [El nen i el seus amics]_{i+j} permaneixen allí fins que els americans ataquen els japonesos (I23, 10)

El pronom tònic de (18) serveix per a reintroduir *uns americans* i *Jim* com a tòpic conjunt. Tanmateix, observem que una solució lèxica com la que oferim entre claudàtors sembla més apropiada. No ens estendrem ara mateix en aquesta qüestió, que requereix una investigació detallada que queda fora dels límits que ens hem imposat en aquest treball (cf. Ribera 2008). Amb tot, no ens estarem de deixar constància de la intuïció que, de les tres condicions discursives d'ús del pronom tònic de subjecte que assenyala Rigau (1989), només en els casos d'èmfasi sembla clar que el pronom tònic és una opció millor que la cohesió lèxica. Fins i tot, en exemples com (18), en què la distància textual desaconsella la repetició, la reiteració sembla una alternativa discursiva millor que el pronom en el discurs escrit.

Com a estretament vinculat a contextos emfàtics, l'ús dels pronoms tòpics de subjecte es relaciona molt directament amb l'oralitat. El recurs més habitual en els aprenents que en els experts als pronoms tòpics de subjecte en contextos discursius no emfàtics ni contrastius, que més aviat aconsellarien l'elisió (per marcar la continuïtat dels tòpics) o la cohesió lèxica (per reprendre un tòpic anterior o resoldre l'ambigüïtat provocada per la competència entre referents), apunta cap al fet que l'emissor sovint efectua un ús dític del pronom de tercera persona, que es pot relacionar de manera directa amb els usos *pseudotextuals* dels demostratius analitzats adés. La recurrència del pronom de tercera persona serveix a l'emissor aprenent per contrastar el personatge de la pel·lícula (*ell*) amb si mateix (*jo*) i amb el receptor de la síntesi (*tu*; el professor), amb el qual està acostumat a comunicar-se a través del canal oral. En altres paraules, aquests usos escrits anòmals del pronom tònic de subjecte mostren que l'emissor intenta d'establir un contrast dític entre els participants en la comunicació i la no-persona de la mateixa manera que ho faria en el discurs en situació.

Així doncs, sota l'aparença de la dixi textual (en el cas dels demostratius i de les proformes díctiques) o de l'anàfora (en els casos anòmals de pronom tònic de subjecte), les produccions escrites dels aprenents mostren uns usos referencials que s'aproximen a la dixi *ad oculos* (cf. Bühler 1934) i revelen, doncs, un cert ancoratge contextual dependent de la situació d'enunciació.

4. LA INDEFINICIÓ DE LA REFERÈNCIA I LA SUBESPECIFICACIÓ REFERENCIAL

A més de l'ancoratge contextual a través d'alguns usos de la dixi, els textos dels aprenents manifesten l'ús d'un codi restringit que, entre altres característiques, es concreta amb la presència més abundant que en els experts d'estructures el·líptiques i/o pronominals de referència indefinida o genèrica i de substantius de contingut semàntic inespecífic.

Pel que fa a les estructures de referència indefinida o genèrica que introdueixen referents, n'hem detectat trenta-tres casos en els textos dels estudiants (8,3% de les estructures nominals d'establiment de la referència), mentre que en les dels experts en són només cinc (1,7% de l'establiment nominal). Vegem exemples d'aquestes estructures.

- (19) a. La família de Jim ix al carrer i Jim [...] perd als seus pares. Mes tard, a Jim, $\emptyset_{(=indef)}$ se l'enduen a un camp de concentració dels japonesos (I18, 07)
- b. [...] coneix a un japonès que quan es fan molts amics *els* $\emptyset_{(=genèric)}$ *que van amb ell* el maten (I15, 12)
- c. L'imperi del sol és una pel·lícula que tracta sobre la vida d'un xiquet, Jim, a la Segona Guerra Mundial, entre Japó i Gran Bretanya, els Estats Units. *Tot* comença a la casa de Jim (I05, 05)

En (19a) hi ha un subjecte el·líptic indefinit del qual només sabem que és plural i animat. En (19b) hi ha una clàusula de relatiu genèrica o substantivada, que òbviament contribueix ben poc a l'especificació del referent. En (19c) el pronom indefinit *tot* estableix la referència general als esdeveniments que integren la pel·lícula i que tot just es comencen a narrar. L'efecte que produeixen les tres estructures és d'indefinió o imprecisió de la referència i, exceptuant el cas de (19c), que és un procediment narratiu més o menys habitual, les entitats establertes no estan ben delimitades ni discursiva-

ment ni cognitivament. El recurs a aquestes estructures no tindria conseqüències per a la cohesió referencial i per a la coherència dels textos escrits si no fos perquè, com hem vist, té una freqüència relativament elevada en relació amb l'ús anecdòtic que en fan els experts.

D'altra banda, l'efecte de la indefinició referencial que generen aquestes estructures s'ha de sumar a una característica general del lèxic dels nostres aprenents: l'ús habitual de substantius de contingut semàntic poc específic com a unitats d'establiment o de represa lèxica de la referència. Observem-ho amb un fragment del text I04 dels aprenents.

- (20) En una colònia anglesa d'Inglaterra vivia *un xiquet*₁ amb *els seus pares*₂. Es tractava d'una família adinerada. En un dels viatges que fan a la ciutat, [*el xiquet, James*]₁, es perd buscant el seu avió de ferro, *els seus pares*₂ desapareixen i *el xiquet*₁ apareix en un camp de refugiats. Ací coneix a *uns americans*₃ *més majors que ell*₁ i conviu amb *una parella*_{4(<3)} i els demés. Contínuament, *els japonesos*₆ ataquen *als americans*₃, destruint les cases i matant a *moltes persones*_{7(<3?)}. Coneix a *un japonès*_{8(<6)} *jovenet* gràcies a que li₁ salva este la vida.

En el fragment anterior podem observar l'establiment de la referència a set entitats animades mitjançant sintagmes amb noms comuns: *un xiquet*, *els seus pares*, *uns americans*, *una parella*, *els japonesos*, *moltes persones* i *un japonès jovenet*. En tots els casos el contingut semàntic dels substantius és poc específic, cosa que no sempre permet delimitar de manera clara els referents. En aquest sentit, remarcarem, per exemple, que la segona repetició del sintagma *els americans* no permet determinar si es tracta dels *americans més majors que ell*, mencionats poc abans, o és una entitat genèrica (*els americans*, en general). Vegem un altre exemple de l'efecte que provoca la combinació de substantius poc específics i d'estructures el·líptiques indefinides en els textos dels estudiants.

- (21) James termina acabant en *un lloc*_i *on coneix a un home* que li diu que se'n anirien junts [...] tenen que anar-se'n a *un altre puesto*_{j(<i)}, però ell torna i es queda al refugi. Més tard \emptyset _(=indef.) se l'emporden a *un lloc*_{k(<j)} *on hi ha molta gent* (I07, 08-13)

En (21) mostrem tres ocurrences en el mateix fragment de substantius locatius de contingut semàntic poc específic com a unitats d'establiment referencial. L'efecte que es produeix és d'indefinició global dels referents espacials. Només hem considerat problemàtica la tercera ocurrencia, atesa l'absència d'un especificador o d'un

complement que marqui el caràcter excoent de l'anàfora de sentit generada per la repetició de l'estructura *un lloc on...* Així i tot, la indefinició és una conseqüència de la interacció que es produeix entre les tres unitats, a les quals cal sumar, el subjecte el·líptic indefinit de *se l'emporten*. De fet, és difícil de determinar l'abast quantitatiu de la problemàtica d'aquests processos, ja que, en general, les unitats lèxiques de les síntesis dels estudiants solen ser semànticament poc específiques, com ja hem remarcat a bastament.

En síntesi, els textos dels aprenents es ressenten de l'abús d'estructures indefinides i de substantius de contingut semàntic poc específic que, òbviament, provoquen indefinició i subespecificació de la referència. En la comunicació oral col·loquial, l'escassa delimitació semàntica dels referents, relacionada amb la immediatesa de la interacció comunicativa i la negociació del significat amb el receptor, i el recurs a un codi restringit es veuen compensats pels torns de paraula i per l'ancoratge contextual. En canvi, la inespecificitat referencial produeix en el discurs escrit no sols problemes d'ambigüïtat d'ordre microestructural, sinó també dificultats en la coherència i, doncs, en l'adequació, ja que sovint es malmet l'objectiu comunicatiu.

5. LA REPETICIÓ COM A MECANISME ESTRUCTURADOR DE LA COMUNICACIÓ ORAL

El paper de la repetició lèxica com a tret característic del discurs oral ha estat destacat per diversos autors (Perera 1984; Tannen 1987; Briz 1998; Castellà 2004). Tots coincideixen a destacar la major freqüència de la repetició en la comunicació oral. Per exemple, Castellà (2004: 86) mesura la variació lèxica i la repetició en els tres gèneres que integren el seu corpus (conversa informal, classe magistral i escrits acadèmics) i els resultats demostren que la repetició és major en la conversa informal que en la prosa acadèmica escrita, mentre que obté uns valors intermedis en el gènere de la classe magistral.⁸

Tanmateix, es poden observar dos punts de vista contraposats sobre la repetició en la llengua oral. Així, Perera (1984) adopta una visió negativa de la repetició, com una irregularitat o un defecte, perquè considera que, tot i que facilita els processos de

8. Vegeu Castellà (2004: 51-55) per a una descripció detallada del corpus que utilitza aquest autor.

producció i de recepció textual, és «less avoidable and more tolerable than in writing» (Perera 1984: 187). En canvi, Tannen (1987: 53 i ss.) opina que la major freqüència de la repetició no és un símptoma d'una major pobresa lèxica, sinó que constitueix una manera particular d'estructurar la informació del discurs oral en els nivells de la cohesió, de la progressió temàtica i de la interacció pragmàtica dels participants en la conversa. En qualsevol cas, independentment dels judicis de valor que se'n puguin fer, la repetició és una conseqüència de la major espontaneïtat i de la menor planificació de l'oral.

Pel que fa als textos del nostre corpus, les freqüències diferents de repetició i de reiteració dels aprenents i dels experts en relació amb els tipus de nom mostren que les produccions dels estudiants són menys planificades i més espontànies. N'oferim les dades en la taula 3.

MARCANT	Tipus de nom	APRENENTS		EXPERTS	
		N	%	N	%
repetició	propi	61	30,0 (21,6)	149	76,8 (49,0)
	comú	142	70,0 (50,4)	45	23,2 (14,8)
	total repetició	203	100	194	100
reiteració	propi	35	44,3 (12,4)	37	33,6 (12,2)
	comú	44	55,7 (15,6)	73	66,4 (24,0)
	total reiteració	79	100	110	100
TOTAL		282	100	304	100

Taula 3. Noms propis vs. noms comuns en la repetició i en la reiteració

La taula 3 mostra que la repetició és el mecanisme de cohesió lèxica predominant tant en els aprenents com en els experts. No obstant això, podem observar que les freqüències de noms comuns i de noms propis es troben en una relació inversa. La repetició de noms comuns en els aprenents és del 70%, enfront del 23,2% dels experts, mentre que la reiteració d'aquests noms és molt més baixa (55,7%). Quant als noms propis, només un 30% dels mecanismes de repetició dels textos dels aprenents impliquen un nom propi, mentre que en les produccions textuals dels experts representen més de tres quartes parts (76,8%).

Així doncs, la base de la represa lèxica dels referents en els textos dels estudiants és la repetició de noms comuns (142 processos; 50,4% de la represa lèxica), mentre que en el cas dels experts ho és la de noms propis (149 casos; 49%).⁹ Les relacions entre les freqüències relatives de repetició i de reiteració de noms comuns en els textos dels aprenents i dels experts constitueixen una bona mesura de la menor competència lèxica dels estudiants: aquests repeteixen els noms comuns tres vegades més que els experts, mentre que la reiteració d'aquests noms és 1,5 vegades menys freqüent en els estudiants. Així, la freqüència relativa major de reiteració de noms comuns en els experts és un indicador d'un repertori lèxic més ric, ja que implica una major variació lèxica; els estudiants, en canvi, tenen un repertori lèxic més limitat, que tendeix de manera molt més freqüent a la repetició que a la reiteració, cosa que evidencia el recurs a un codi més restringit. De fet, un poc més de la meitat de l'anàfora lèxica d'identitat referencial dels textos dels estudiants es constitueix en base a només cinc substantius comuns (*xiquet*, *camp* i alguns derivats i compostos sintagmàtics, *guerra*, *americans* i *japonesos*) i un nom propi amb dues variants (*James/Jim*).

L'abús de la repetició d'un nombre reduït de noms comuns genera problemes en la cohesió referencial dels escrits dels aprenents, com s'observa en (22).

- (22) [...] japonesos i *americans_i* entren en la Segona Guerra Mundial. Aleshores els japonesos envaïxen gran part de Xina i fan fora *als americans_{j(<i)}* i *als britànics_k* [...] Jim i Daisy són portats a un camp de refugiats on conviuen *americans_{l(<j)}* i *britànics_{m(<k)}*, encara que Jim s'ajunta més amb *els americans_i* [...] Després d'un temps al camp, *els americans_i* bombardegen les posicions japoneses (114, 09-17)

L'exemple (22) mostra que la repetició constant dels mots *americans* i *britànics* fa que la referència del fragment sigui molt problemàtica, ja que els referents relacionats pel sentit a través de la repetició són diferents. En altres paraules, el *americans* que *entren en guerra*, els que són foragitats de Xangai i els que conviuen amb Jim i Daisy al camp de refugiats no són els mateixos, però l'emissor es refereix a tots amb una mateixa forma: *americans*. El mateix ocorre entre els *britànics* que són fets fora de la ciutat xinesa i els que són al camp de refugiats. En efecte, la primera ocurrència del

9. El càlcul de xi-quadrat pel que fa a la repetició de noms comuns i de noms propis en els aprenents i en els experts mostra que la diferència és estadísticament significativa en el 99,9% dels casos, és a dir, que els resultats no són casuals, sinó que revelen comportaments efectivament molt diferents [χ^2 amb 1 grau de llibertat = 86,9 > 10,8; p = 0,001 < 0,05].

mot *americans* és genèrica, mentre que la segona és específica, és a dir, té un referent concret. Pel que fa a la tercera, és específica, però es presenta com a genèrica, ja que es tracta d'un sintagma nominal sense especificador. Aquesta tercera entitat és represa després per la quarta repetició del mot, que ara constitueix un sintagma definit, cosa que permet d'establir-hi la coreferència. Observem, doncs, que la multiplicitat referencial d'un sol mot genera un autèntic caos, una situació discursiva d'*esquizofrènia* referencial, que s'agreuja quan, més endavant, l'emissor utilitza per cinquena vegada la paraula *americans*, ara un altre cop en sentit genèric, com en la primera ocurrència, és a dir, la més distant. Amb el mot *britànics* tenim una situació semblant: la primera ocurrència és específica (els britànics que han estat fets fora de Xangai), i la segona també ho és (els britànics que són al camp de refugiats), però té una estructura genèrica. En el discurs oral, la interacció directa entre els interlocutors permetria la resolució dels problemes de delimitació dels referents que hem assenyalat; en canvi, en l'escrit, el resultat és una cohesió referencial confusa i malformada que provoca incoherència.

En definitiva, els estudiants recorren a la repetició de noms comuns com a mecanisme bàsic d'identificació dels referents, cosa que sovint genera problemes de cohesió i de coherència en els textos escrits. El procediment evidencia una menor planificació i un codi més restringit que en les produccions dels experts, dues característiques que cal relacionar amb la major dependència de la llengua oral col·loquial dels escrits dels aprenents. En canvi, la selecció de sinònims, d'hiperònims o de noms generals (reiteració) és menys habitual, ja que implica processos de reclassificació cognitiva dels referents i, doncs, més complexos, propis d'un registre formal i preparat, més característic de l'escrit o de l'oral formal que de l'oral informal (cf. Salvador 2000).

6. ESTIL SEGMENTAT I ORALITAT

El dinamisme de la interacció comunicativa en situació que caracteritza el discurs oral prototípic implica el recurs a estructures sintàctiques més simples i amb una menor densitat informativa, que, a la vegada, responen també a la menor planificació en relació amb l'escrit. En aquest sentit, la sintaxi oracional de l'oral, sobretot en els registres menys formals i més espontanis, se sol basar en el recurs a oracions simples o, en tot cas, a la composició mitjançant la coordinació additiva, bàsicament a través de la conjunció *i*. Així doncs, els textos orals solen presentar un estil segmentat, enfront de l'estil cohesionat més habitual en els textos escrits i planificats.

La mesura del grau de segmentació o de cohesió dels textos és dependent de diverses variables, d'acord amb la caracterització dels dos estils de producció textual que han fet Serafini (1992) i Cuenca (2000b). En relació amb el nostre corpus, hem escollit tres variables sintàctiques que ens proporcionen indicadors molt representatius de l'estil segmentat o cohesionat dels textos escrits dels aprenents i dels experts:

- a) El nombre de sintagmes nominals en aposició.
- b) La quantitat de clàusules de relatiu.
- c) El nombre de pronoms no relatius.

Les aposicions nominals i les clàusules de relatiu són característiques d'un major grau de cohesió de l'estil, ja que impliquen expansions del sintagma nominal, que comporten una major densitat informativa i, en el cas dels relatius, estructures oracionals amb subordinació, com s'observa en l'exemple (23), procedent del nostre corpus d'experts.

- (23) *Lenny Bruce*_i, un còmic de music-hall, coneix *Honey*_j, una noia que fa strip-tease, i se n'enamora bojament (E29, 03-04)

En canvi, els pronoms no relatius solen implicar sintàcticament la coordinació (24a) o la segmentació oracional (24b).

- (24) a. *El xiquet*_i va tornar a casa i de sobte quasi *el*_i xafa un cotxe (I08, 06-07)
b. *El xiquet*_i te que viure sols, perquè no te a ningú. Però un dia un home quasi *el*_i xafa amb el cotxe (I06, 06-07)

En la taula 4 mostrem les dades d'aposicions nominals i de pronoms relatius i no relatius en els textos dels estudiants i dels experts.

TIPUS D'UNITATS	APRENENTS	EXPERTS
aposicions	20	94
relatius	103	125
pronoms no relatius	150	110

Taula 4. Estil segmentat vs. cohesionat

La presència molt més baixa d'apocosis nominals en els textos dels aprenents indica de manera clara que l'estil és més segmentat que en el cas dels experts. Pel que fa als relatius, la diferència no és tan gran, però apunta també cap a aquesta conclusió.

El cas dels pronoms no relatius, que són més nombrosos en les produccions dels estudiants, ha de ser tractat amb més deteniment: aquests pronoms poden aparèixer tant en contextos extraoracionals, és a dir, contribuint a la segmentació, com en l'àmbit estructural de l'oració. De fet, el nostre corpus mostra una situació de cert equilibri entre els pronoms no relatius extraoracionals (52,7% en els aprenents; 56,4% en els experts) i els intraoracionals (47,3% i 43,6%, respectivament). No obstant això, el càlcul de la proporció entre pronoms relatius (Pr) i pronoms no relatius intraoracionals (PnrI) en els aprenents ($Pr/PnrI = 1,4$) i en els experts ($Pr/PnrI = 2,6$) també dóna suport quantitatiu a la major segmentació de l'estil de les produccions escrites dels aprenents.

En resum, les produccions escrites dels nostres estudiants manifesten un estil més segmentat que les dels experts, molt més cohesionades, d'acord amb la mesura que ens proporcionen les apocosis nominals i la relació entre el nombre de pronoms relatius i no relatius. L'estil segmentat de les produccions escrites dels aprenents és una mostra més de la major dependència dels estudiants respecte dels procediments comunicatius característics de la conversa, que en aquest cas es manifesten a través de la major simplicitat sintàctica i la menor densitat informativa de les estructures oracionals.

7. CONCLUSIONS

Les produccions escrites dels aprenents són en bona mesura subsidiàries de la comunicació oral col·loquial, el canal comunicatiu i el registre més habitual en les seves interaccions lingüístiques amb l'entorn social més pròxim. En aquest sentit, l'aprenentatge de les estratègies comunicatives del discurs escrit que s'efectua en l'àmbit educatiu de l'escola palesa la latència o l'emergència en l'escriptura del discurs oral, ontogenèticament més bàsic.

Concretament, l'anàlisi de la cohesió referencial dels textos dels aprenents mostra que els estudiants projecten en les seves produccions escrites alguns dels trets que, d'acord amb Ríos i Salvador (2008), caracteritzen el pol de l'oralitat enfront de

l'escriptura, bàsicament l'ancoratge contextual, l'ús d'un codi restringit i la simplificació de les estructures sintàctiques.

L'ancoratge contextual d'algunes relacions referencials dels textos escrits dels aprenents s'observa a través del recurs abusiu als demostratius i a les proformes dítiques. Aquestes unitats sovint s'allunyen del procediment referencial metafòric que representa la dixi textual, més prototípica de l'escrit, i provoquen l'emergència de la situació d'enunciació, com a conseqüència del sobremarcatge dític dels referents textuais. Així mateix, l'ús de pronoms personals tòpics de subjecte en contextos textuais no contrastius ni emfàtics, quan caldria haver recorregut a l'el·lipsi o a la cohesió lèxica, apunta també cap a un ús dític, més que no anafòric, d'aquests marcats de referència.

La freqüència d'estructures el·líptiques i/o pronominals indefinides o genèriques i l'escassa especificitat semàntica dels substantius que participen en operacions discursives d'establiment o de represa lèxica de la referència, així com el recurs abundant a la repetició de noms comuns, es relaciona amb la restrictivitat del codi dels escrits dels aprenents.

Finalment, la major simplicitat sintàctica i la menor densitat informativa de les estructures oracionals dels escrits dels aprenents palesen una tendència a l'estil segmentat, més propi de la comunicació oral informal que de l'escriptura formal.

JOSEP RIBERA
Universitat de València

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- ARIEL, M. (1990) *Accessing Noun-phrase Antecedents*, Londres, Routledge.
- BRIZ, A. (1998) *El español coloquial en la conversación. Esbozo de pragmatística*, Barcelona, Ariel.
- BÜHLER, K. (1934) *Sprachtheorie: die Darstellungsfunktion der Sprache*, Stuttgart, Gustav Fischer. [1982]
- CASTELLÀ, J. M. (2004) *Oralitat i escriptura. Dues cares de la complexitat del llenguatge*, Barcelona, Curial i Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- CONTE, M.-E. (1999) *Condizioni di coerenza. Ricerche di linguistica testuale*, Alessandria, Edizioni dell'Orso.

- CORNISH, F. (1999) *Anaphora, Discourse and Understanding. Evidence from English and French*, Oxford, Oxford University Press.
- CUENCA, M. J. (1998) «Els mecanismes de referència», dins M. Conca, A. Costa, M. J. Cuenca i G. Lluch, *Text i gramàtica. Teoria i pràctica de la competència discursiva*, Barcelona, Teide, pp. 129-167.
- (2000a) *Comentario de textos: los mecanismos referenciales*. Madrid, Arco Libros.
- (2000b) «Estudi estilístic i contrastiu de l'arquitectura de l'oració. Estil segmentat vs. estil cohesionat», *Caplletra*, 29, pp. 105-120.
- (2008) *Gramàtica del text*, Alzira, Bromera.
- (en premsa) «Díctics espacials i gramàtica de les narracions orals», *Estudis Romànics*.
- CUENCA, M. J. & J. RIBERA (2009) «Metafore metatestuals», dins C. Barranella (ed.), *La forza cognitiva della metafora, Paradigmi, Rivista di Critica Filosofica*, any XXVII, 1, pp. 101-117.
- FOX, B. (1987) *Discourse Structure and Anaphora: Written and Conversational English*, Cambridge, Cambridge University Press.
- GALBRAITH, M. (1995) «Deictic shift theory and the poetics of involvement in narrative», dins J. Duchan, G. Bruder i L. Hewitt (eds.), *Deixis in Narrative. A Cognitive Science Perspective*, Hillsdale/Hove, Lawrence Erlbaum, pp. 19-59
- GIVÓN, T., ed. (1983) *Topic Continuity in Discourse*, Amsterdam, John Benjamins.
- GUNDEL, J. K., N. HEDBERG & R. ZACHARSKY (1993) «Cognitive status and the form of referring expressions in discourse», *Language*, 69/2, pp. 274-307.
- HALLIDAY, M. A. K. & H. RUQAIYA (1976) *Cohesion in English*, London, Longman.
- PERERA, K. (1984) «Some differences between speech and writing», dins K. Perera (ed.), *Children's Writing and Reading. Analysing Classroom Language*, Londres, Blackwell, pp. 159-203.
- PETCH-TYSON, S. (2000) «Demonstrative expressions in argumentative discourse: a computer corpus-based comparison of non-native and native English», dins S. Botley i A. M. McEnery (eds.), *Corpus-based and Computational Approaches to Discourse Anaphora*, Amsterdam, John Benjamins.
- RIBERA, J. (2007) «Text deixis in narrative sequences», dins J. Valenzuela, A. Rojo i P. Cifuentes (eds.), *Cognitive Linguistics: from words to discourse. International Journal of English Studies (IJES) Special Issue 7 (1)*, Murcia, Servicio de Publicaciones de la Universidad de Murcia, pp. 149-168.

- RIBERA, J. (2008) «La cohesió lèxica en seqüències narratives», València, Universitat de València, tesi doctoral.
- RÍOS, I. & V. SALVADOR (2008) *L'ensenyament del discurs escrit*, Alzira, Bromera.
- SALVADOR, V. (2000) «L'estil nominalitzat», *Caplletra*, 29, pp. 69-82
- SCHMID, H.-J. (2000) *English Abstract Nouns as Conceptual Shells. From Corpus to Cognition*, Berlín, Mouton de Gruyter.
- SEGAL, E. M. (1995) «Narrative Comprehension and the Role of Deictic Shift Theory», dins J. Duchan, G. Bruder i L. Hewitt (eds.), *Deixis in Narrative. A Cognitive Science Perspective*, Hillsdale/Hove, Lawrence Erlbaum, pp. 3-17.
- SERAFINI, M. T. (1992). *Come si scrive*, Milà, Fabbri-Bompiani.
- STRAUSS, S. (2002) «*This, that, and it* in spoken American English: a demonstrative system of gradient focus», *Language Sciences*, 24, pp. 131-152.
- TANNEN, D. (1987) *Talking Voices. Repetition, Dialogue and Imagery in Conversational Discourse*, Cambridge, Cambridge University Press.

